

8. A viselet és élelmezés.¹

A haj és bajusz. — Uri és népies ruházat általában. — A ruha anyagok. — Férfiak viselete és ruhadarabjai. — A fényűzési tilalom. — A női viselet és ruhadarabok. — Női ruhaszabás. — Az élelmiszerek általában. — A kenyér, tésztaételek, főzelékek, zöldségfélék és a gyümölcs. — A húsfogyasztás. — Szeszes italok. — Lakmározás. — Serfőzés.

Öregebb embereink régen a keleti népek példájára hosszú haját hordták, melyet befonva rendszerint a füveg alá rejtettek s csak ünnepélyesebb alkalomkor eresztettek le vállaikra. Az ifjabbak azonban engedtek a keresztyén szabályoknak, melyek a rövid hajviseletet rendelték. Ez a viselet a török korszakban a magyarságnál általános volt s némelyek azzal okolták meg, hogy így az ellenség kevésbé ragadhatja meg őket.² A törökök és muszlikák útján az úri rend a haj leborotválását és öv hordását a köldökön alól »gyalázatosan fölkezdték kapni«³; a borotválkozás népünknel csak a szakálra terjedt ki, a bajuszt pedig egész hosszában meghagyták. A nők befont hajukat a fejök búbján kendő vagy főkötő alatt csomóban hordták, a leányok azonban egy ágba fonva hátukon leeresztették, amint ez más népeknél is szokásban volt.

Az öltözködésben és viseletben a nemes úri rend egyező volt az egész országban, e részben a

¹ E fejezet képeit is általában a városi néprajzi muzeum tulajdonában levő régi tárgyakról készítettem.

² Behamb, *Observationes Hungaricarum rerum etc. Notitia Hungariae* című könyv II. része 141. l.

³ Fröhlich, *Medulla geographiae* 345.

divat kevés változást hozott, de a török viselet (dolmány, tollak a fövegen) mégis lassanként hódított, úgyhogy ez végre szigorúan eltiltotta az igazhívók színeinek s ruhadarabjainak hordását.¹ A nemeseket illette a fegyverviseelés is, mely a parasztnak merőben tilos volt. Egy földbirtokos, megyei táblabíró, ruháit az örökösök egymás közt következően értékelték: prémes fekete | 1846. mente 75, kabát, fekete, 30, gallér-köpeny, kék, 25, kard és öv mente és kardkötővel együtt 210 r. frt. Mindezt azonban csak különös ünnepeken hordták, mint diszöltözetet. Egyébként a XVIII. és XIX. századokban rendszerint a külföldi viselet, a frakk és kvakker járta. A paraszt viselet még kevésbé volt a divatnak alávetve s anyag és szabás tekintetében a takarékoságon és célszerűségen kívül az egyszerű jó ízlés és tisztaság szabályaihoz alkalmazkodott. A ruhaanyagok és ruhadarabok általában véve helybeli termelés, házi ipar, vagy helyben lakó mesteremberek útján állítottak elő. Az asszonyok magok készítették a fonalat és vásznat s az ebből készült fehérruhákat. Mindezekből a ládában bőséges készlet volt. Leginkább csak a posztó diszítésekét és varróeszközöket szereztek be távolabbi városokból s ezek vásárain, hová a török kalmárok is eljártak, később pedig a helybeli kereskedésekből. A polgári és egyházi előljáróság szorosán ügyelt arra, hogy ki-ki sorsához illően öltözködjék s a fényűzéstől, büntetés mellett, óvakodjék. Péld. »az u. n. zsvány kalapokat, az illendőséget felülhaladó karimájokkal, melyek egyedül a gonoszságok elkövetése rejtekéül s titkolásául szolgálnak«, a vármegye szorosán tilalmazta; más alkalommal kötelességévé tette a város kapitá-

1802.
1842.

nyának figyelemmel kísérnie és fenyítés végett

¹ Salamon, M.orsz. a török hódítás korában. 240—1.

feljelentenie »a feslettségre mutató ruházatokat és minden erkölcstelen pajkosságra vezető piperészkedéseket, nev. a betyáros szoknya forma s a pamuk gatyákban, tükrös ködmönökben járókat, a magokat festékekkel szépítőket . . . hogy így a pimasz kevélységet és szilajságot szelid jámborság váltsa fel«.

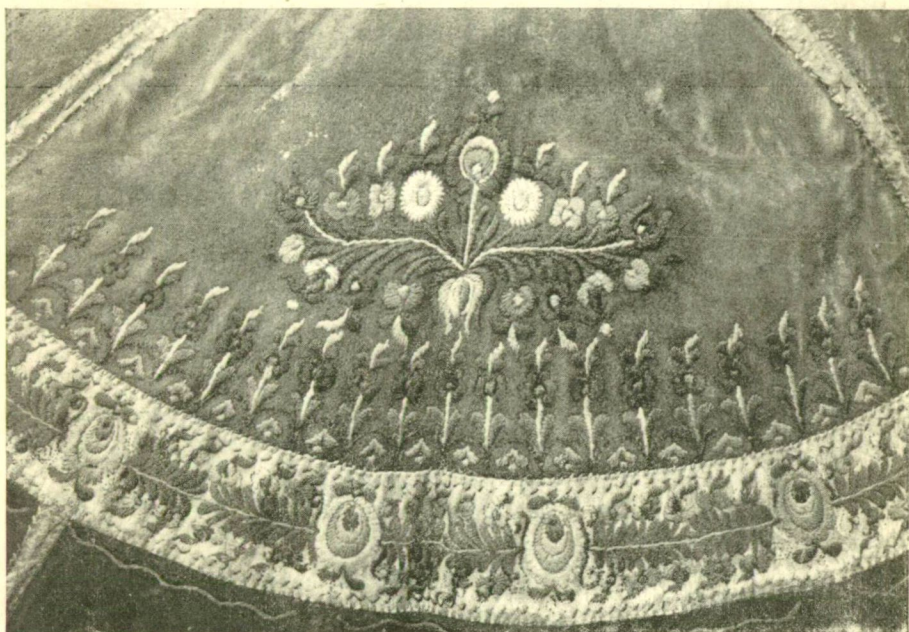
A férfiak alsó ruházata volt a házilag font és szövött fehérnemű, az ing — fiataloknál kivarrva — vászonból, vagy gyolcsból hátközépig, — a gatyá fél-lábszárig érő. Korábbi századokban a peres-¹ 1586. kutasiak elrablott holmijai közt olvassuk a karasia és a keznjczerből lett felső ruhákat és a dolmányokat ezüst és aranyozott gombokkal, továbbá négy bokor ezüst kapcsot és gránát-dolmányt.¹ A XVIII. század elején uralkodó viseletet | 1714. a szabó-céh rendszabályai közt találjuk meg. Ezek szerint közhasználatban volt a gránát dolmány ezüst zsinórral s szattyánnal bélelve, a karasia (vékonyabb, fehér szűrposztó) dolmány, gombosan szattyánnal vagy vászonnal bélelve. Ezenkívül varrták a dolmányt rása, aba és közönséges posztóból. A nadrágot ezüst zsinórral karasia vagy aba posztóból. A salavári lehetett cifra vagy »paraszt«. A »horvátos hosszú« és a közönséges mente, előbbiket alól megbélelték, lehetett egy vagy több sörjával zsinórozva. Viselték a köpönyeget és a kalpagot is, utóbbikat parasztosan vagy nyesttel varrva.² Egy gazdáé: süveg, vagy kalap (fiataloknál | 1782. tollal), bélelt nadrág, mellény és dolmány, kordován, vagy lóbőr csizma, ünnepélyes alkalomra mente, egyébkor ködmön, felső ruhának suba magyar juh bőrből, köpönyeg vagy szűr.³ Egy jó módú

¹ A pereskutasiaktól elrablott tárgyak jegyzéke 1586-ból. Orsz. lt. lymbus.

² A céhszabályok a gr. Károlyi nemz. bp. Itráhan.

³ V. tjkv. V. 263. VIII. 53 (1803-ból). És Rvi. 26. 24. sz.

s főkurátorságot viselt gazdaember követ- | 1840. táj.
kező ruhákban járt: Teveszőr átilla dolmány,
fekete posztó átilla dolmány 10 ezüst gombbal,
6 ezüst pikkellyel, nyári kabát, téli és nyári magyar

39. sz. Suba.

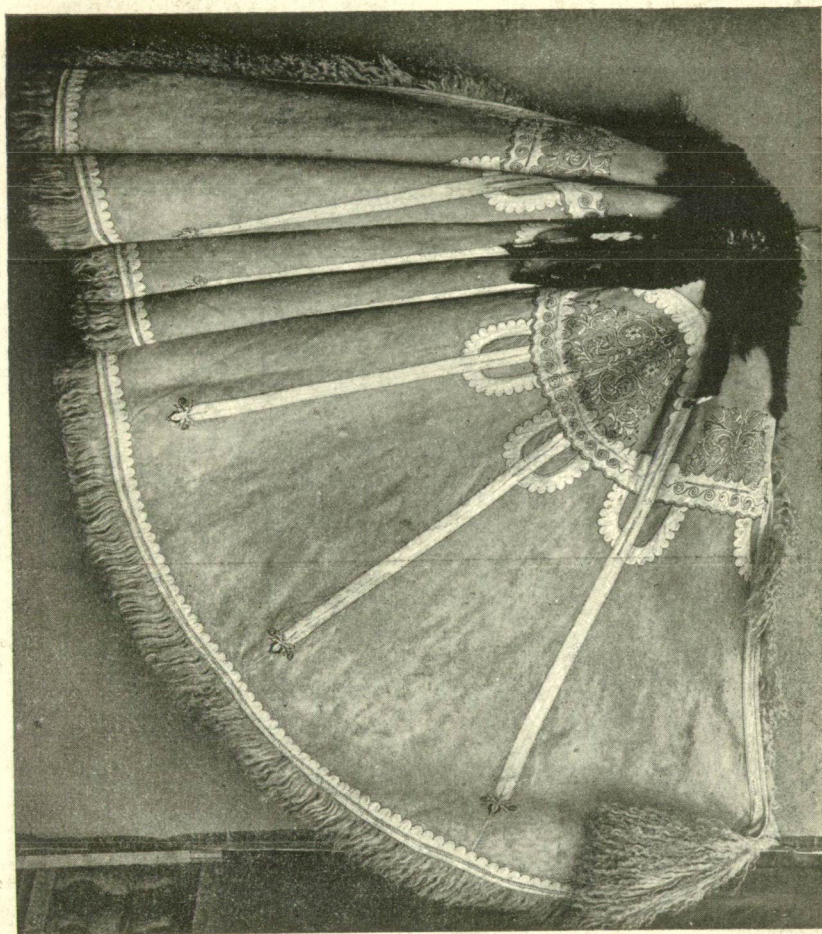
nadrág, pantalló, mellények, ingek, gatyák.¹ Egy
csizmadia mester ruházata: bárány- | 1792.
bőr süveg, ujjas mándli, mellény, bőrös posztó
nadrág, rókás mente, vagy köpönyeg.² Egy bé-
resé: süveg, nadrág, bőrkapca, suba, vagy kankó
(csurak). Általában a férfiak a hideg ellen állatbőrbe

¹ Varga Pál hagyat. lajstroma, 1845-ből.

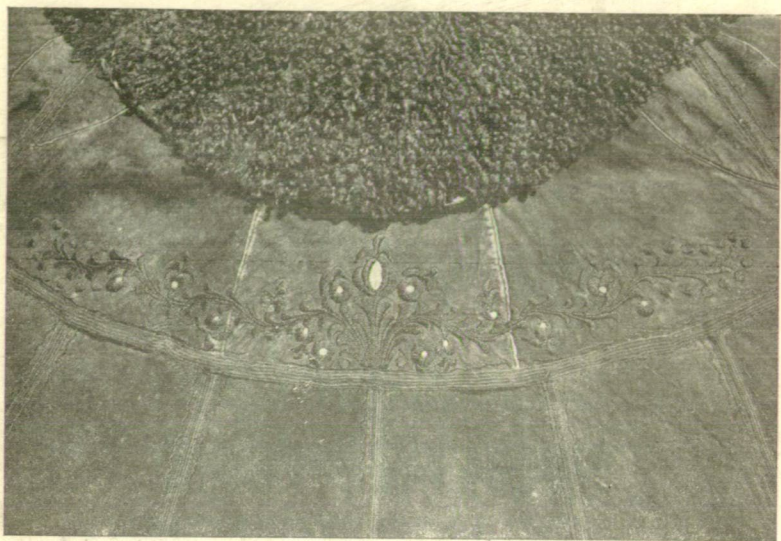
² U. o. V. 667.

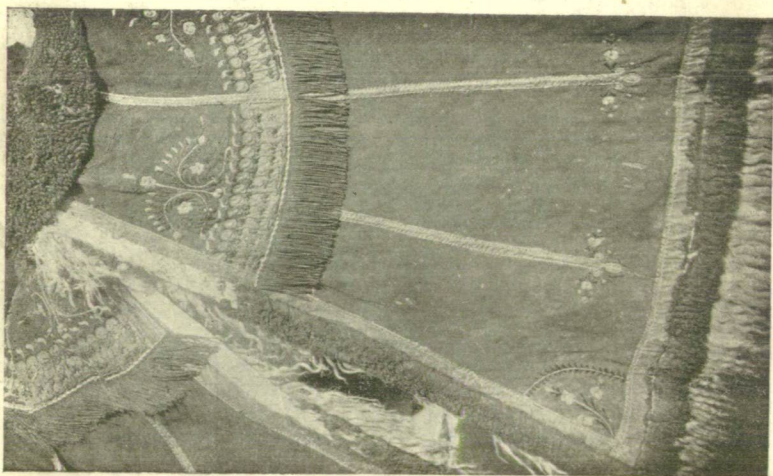
40, sz. Suba.

41. sz. Suba.

42. sz. Suba.

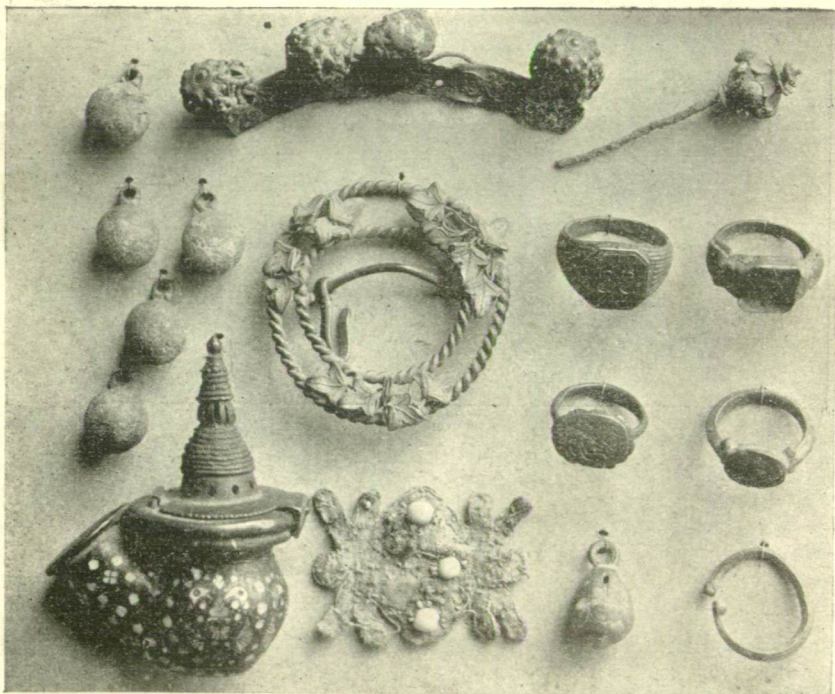
43. sz. Suba.

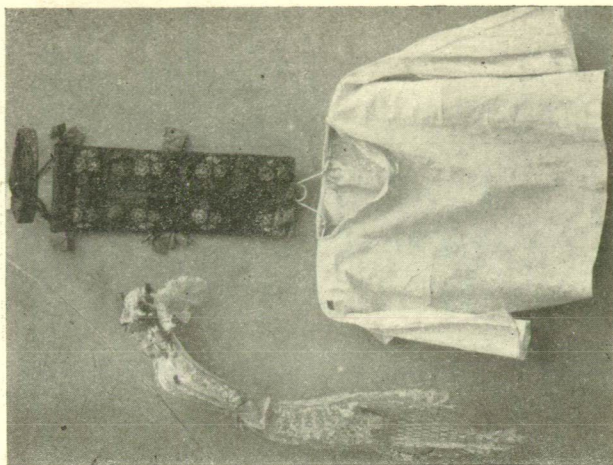
44. sz. Tanyáról érkezők téli öltözéke.

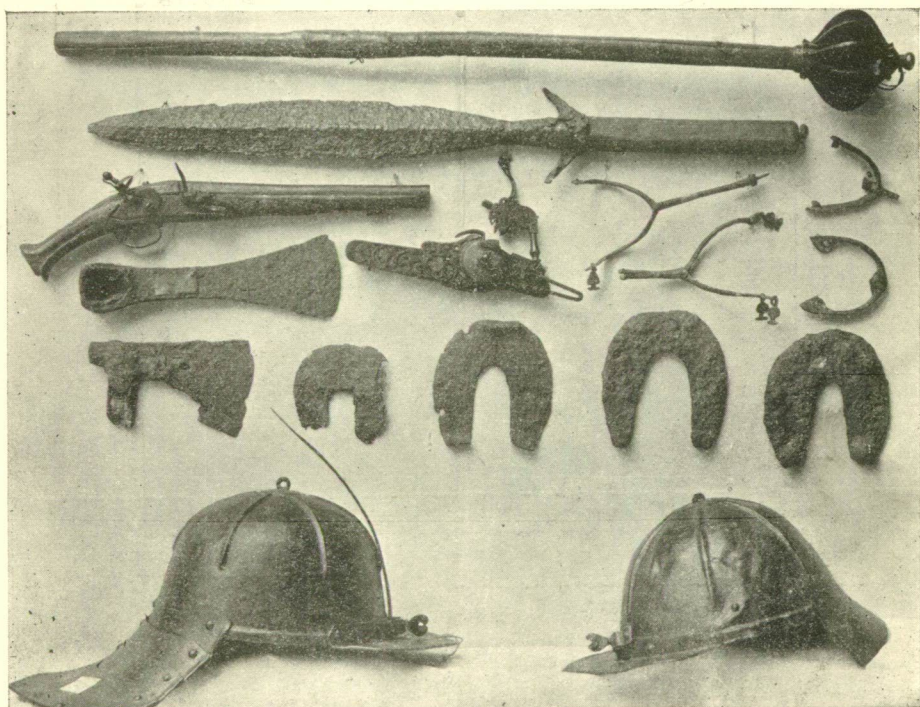
45. sz. Kankó.

46. sz. Régi tajték pipa.¹47. sz. Régi ékszerek és pipa.²

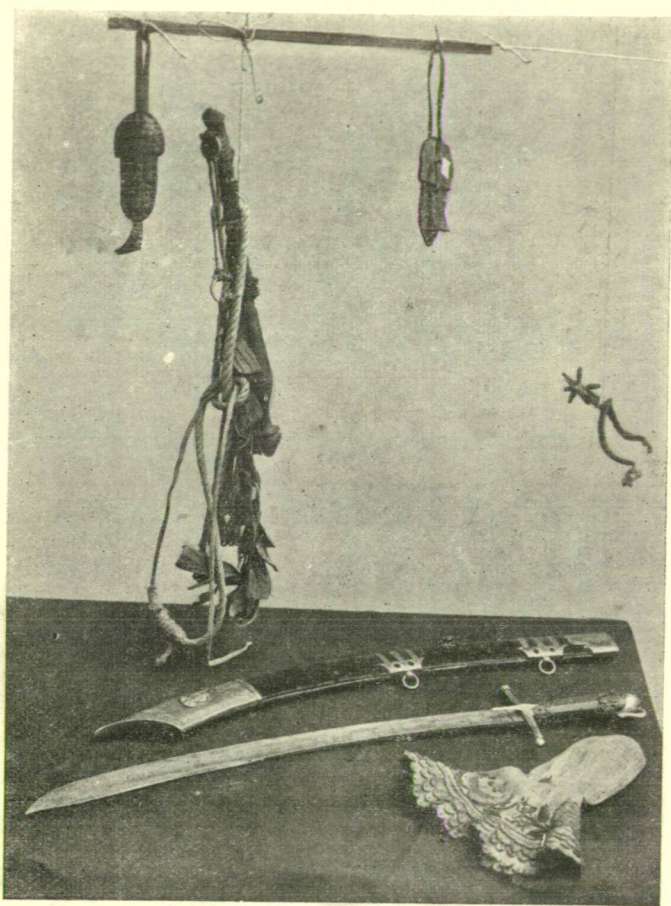
^{1, 2} A főgymn. régiségtáré.

48. sz. Ing.

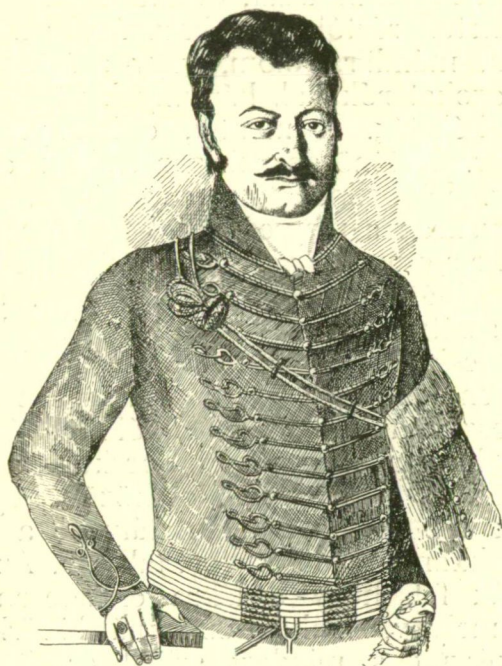

49. sz. Régi eszközök és fegyverek.

50. sz. Tűz-szerszám, karikás, sarkantyú, kard, kostök.

öltöztek, de gyakori volt a fehér posztó (Lepper posztó) ruha is s csak a korszak végével lett a kék posztó általános, melyet fekete zsinórral diszítettek s házi vászonnal béleltek. Ehhez derékig érő, sárga ujjas mándli, félgömb vagy egész gömb alakú gom-

51. sz. Az uraság ügyvédje.

bok s csizmaszárba húzott fehér nadrág járultak. A mellény is (»kék lajbli«) olyan anyagból készült, valamint a mente is, melyet nyáron félvállra vetve nyitva hordtak. A karasia vékonyabb, fehér szűrposztó volt. A süveg durva fekete nemezből, hengeralakú, karimája szorosan hozzálapúlva egész hosszában fölnyúlt, teteje kissé domború, mintegy 20 cm, magas, eleitől fogva, sőt még a XIX. század első évtizedeiben is, általános volt; melléje, úgy-

szintén a kalaphoz fiataloknak és katonáknak toll illett (a török a daru, a magyar főkép' a sastollat kedvelte).¹ A süveg helyébe idővel a széles karimájú s alacsony kerek tetejű kalap és a báránybőr sipka lépett. A ruhákhoz, nevezetesen a felső ruhához a már említett karasiát, diszítéshez keznicert (v. vörös stametet) régtől fogva használtak; a mentére, dolmányra, mándlira ólom, vagy ezüst gombokat raktak s azokat rókával, báránnyal, görénnyel prémezték s bélelték. A mentét, dolmányt mindkét nem viselte. Különösen sokszor említik a »gránát dolmányt«. Lábbelinek a csizma járta, melynek anyagát gyakran a megrendelő készítette ki, vagy vásárolta be s csupán a varrásért fizetett a csizmadiának. Használták azonban a budai bőrt, a kordoványt és szattyánt is, utóbbikat inkább bélésnek. Az »öreg csizma« (felnőtt embernek való egészen új) több rendbeli fejelésen, talpaláson és foltozáson ment keresztül, míg a használatból kivették, mikor pedig még hasznavehető részeit bocskornak, papucs-nak fordították s gazdasági eszközök szíjjazására használták fel. Az alsó néposztálynál a csizmán kívül a bakkancsot és bocskort találjuk. Az utóbbit úgy húzták fel, hogy a lábra előzetesen kapcát tekertek, mely vászonzól, sokaknál lóbőrből vagy szőrből készült s mindezt szíjjal erősítették fel. Legszokottabb volt a »bűrkapca« lóbőrből kimetszve, mely alá puha vászon rongyot terítettek s ezt a bőrrrel együtt az alsó lábszárra szíjjal megtekerve erősítették rá, olyanformán, hogy azt így módon egészen betakarják. Némelyek, főleg a kanászok, e szíjjtekerületekre kívül még másik, fényes bőrt varrattak, mely a lábszárt egész térdig takarta, s ezt hítták harisnyának. E viselet könnyű, ké-

¹ Hornyik, Kecskemét tört. II. 510. Behamb, Notitia Hung. II. 138—141.

nyelmes, gyaloglásra különösen alkalmas volt s télen-nyáron egyaránt használható.

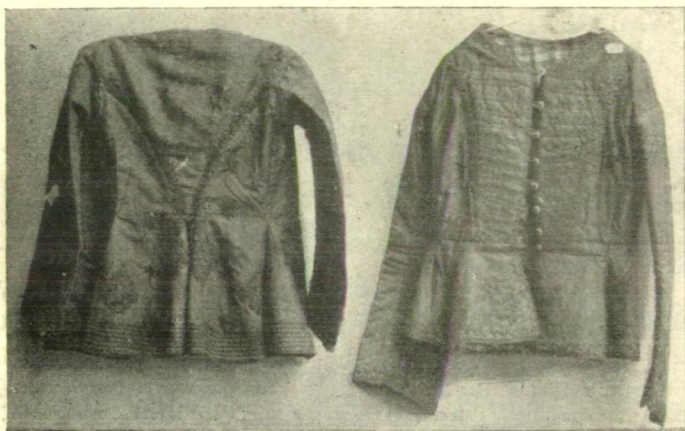
Felsőruhának régi népek módjára jobbágyaink közönségesen a hátibőrt (»hátibűr«) használták, mi alatt kikészített juhbőrt értettek, melyet vise-lőjük hátukra vetettek, elől pedig a nyaknál össze-akasztottak. A nép követői a hátibőrt Bécsbe is magokkal vitték még a múlt század elején is, hol ezt már annyira megszokták a magyarokon, hogy e viselettel nem is okoztak feltűnést. A hátibőrt azonban később a sokkal célszerűbb suba teljesen kiszorította a használatból, mely helyett némelyek, főleg szegényebbek az olcsóbb szűrt (mely név alá a kankó és csurak is tartozott) viselték. Dolog közben a legalkalmasabb volt a testhez álló rövid ködmön és bekecs, melyben a test szabadon mo-zoghatott.

A nők ruházkodása szintén egyszerű, de még ízlésesebb volt. A len és kendertermelés, mely a házi vásznat szolgáltatta, eleitől fogva igen elterjedt volt, mit abból látunk, hogy az uraság a fele kilen-ced fejében már a XVIII. sz. elején 1663 | 1727. kéve lent szedett be a lakosságtól. Vászonból került ki a nők ruházatának nagyobb része, mitől a »vász-on cseléd« elnevezést kapták. Legelső fehér ruha a pöndöl, ing és a rövidebb ingváll volt. Ennek látható része az ifjú nő kézimunkájával díszítve, a módosabbak házánál nagyobb bőséggel volt talál-ható. — »Szép vászonból készült, fél szélből, sze-géssel kivarrva, egyebbütt hazug varrással.«¹ 1783. Fejüket gyolcs fedte.² Felnőtt lányoknál 1734. elterjedt volt a pártáöv és a fátyol, az előbbi ezüsttel díszítve, vagy egészen ezüsből. Az ezüstös pártáöveket és fátyolt ott találjuk a peres- 1586.

¹ V. tjk. V. 263.

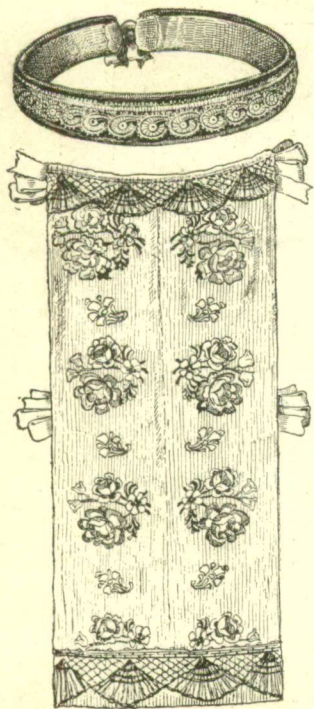
² V. lt. Rvi. 2. cs. 32. sz.

kutasi elrablott holmik közt is, a paláستtal, kurta köntössel, a fekete báránnyal bélelt karasia ruhával, a vörös stamet bélelt felső ruhával, a szederjes cemelet szoknyával együtt. A testet a lajbli, pruszli (olykor »pruszlik« vagy »puszli«) és a már említett szoknya fedte, mely különféle színű, gyakran zöld volt. A szabó céh legrégebb rendszabályaiban | 1714. a női öltözék alkatrészeiről ezek állanak : Kamuka

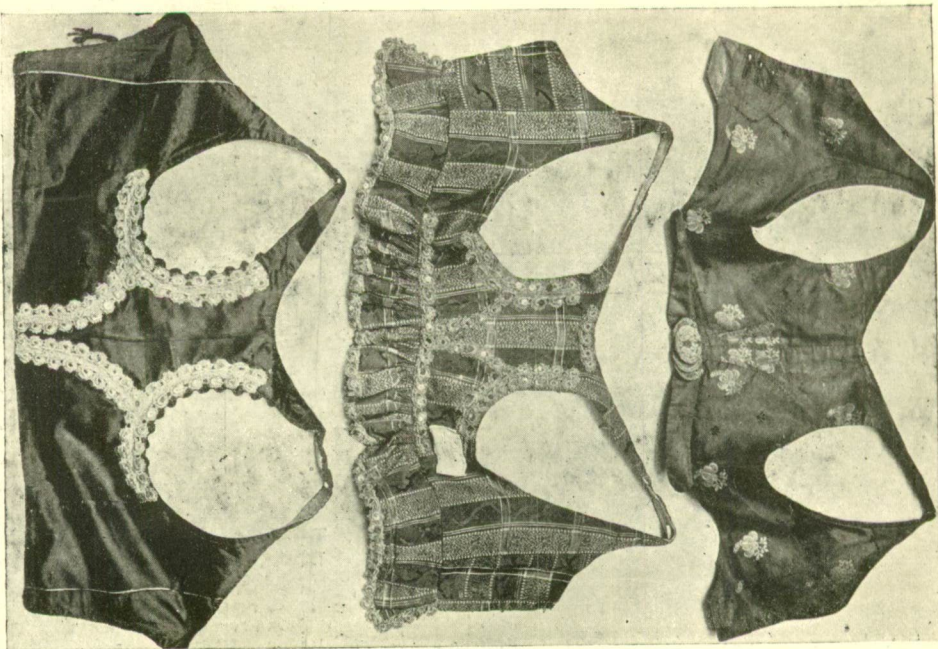

52. sz. Női kabátok.

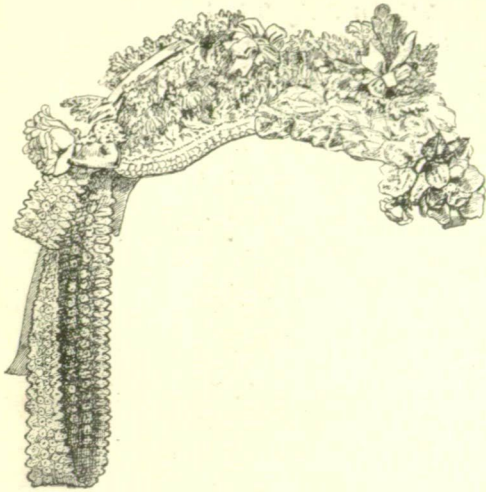
szoknya, válla arany prémes, alja mereven bélelt. Rása szoknya, lehetett alól-felül bélelve, végig ráncolt, alja arany peremes, válla bársony, lehetett közönséges, ráncolva, lehetett váll nélkül is. A fejtő szoknyát bársony vállal, alját arany prémmel 5—6 sorjával meghányva készítették. Egyszerűbb volt a kerek aljú szoknya, az alja azonban ennek is peremes, továbbá a másik, mely »csontos vállal mereven meg vagyon rakva«. Végezetre említik a »dufla zubbonyt« és a bagazia szoknyát, »a ki paraszt s perém van az alján«. Megjegyzendő egyébként,

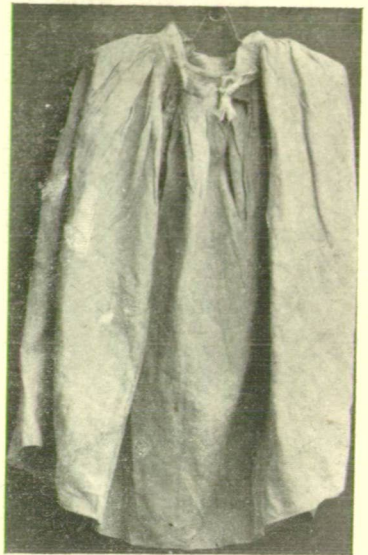
54. sz. Párta.

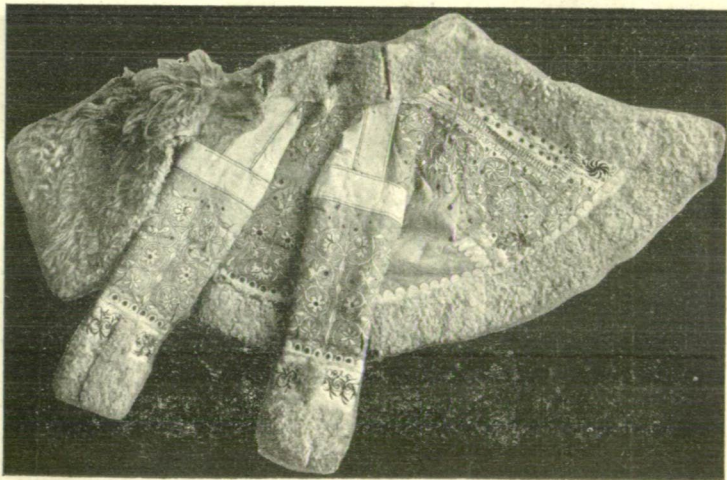
53. sz. Puzlikok.

55. sz. Főkötő.

56. sz. Pöndöl.

57. sz. Ködmen.

hogy a céhrendszabályokban leírt férfi és női ruhadarabok nem tartóztak kizárólagosan Vásárhelyre, sőt országos érvényűeknek tekintendők, mert a szabályokat a budai rác mesterektől változtatás nélkül vették át a szegediek és vásárhelyiek is.

A lábon a nők is csizmát hordtak, olykor kordoványból vagy szattyánból: de a papucs is használatban volt. Természetesen az úri nők viselete szebb és drágább volt, de e viselet az országszerte dívó formáktól nem különbözött. Sokkal inkább nemzeti volt az, mint az uraké. Alkatrészei a XVIII. századokban a rázsa szoknya, magyar váll, karmazsin topánka. Az ékszerek e viseletnek rendes kiegészítő részét képezték, melyek nagyrésztben külföldi eredetűek voltak, sőt egészen is, mint Csomorkány ura, Jaksics Márk felesé-

58. sz. Úri nő papucs.
(A főgymn. régiséggyűjteményében.)

geei, kinek igen nagy értékű ékszereit az egykorú feljegyzés röviden így sorolja elő: »két arany nyaklánc, drága kövek, nyakszorítók, fejrevaló gyöngyök, koronák s egyéb arany és ezüst ékszerek«. ¹ Említik a szederjes csemelet, rása és babos szoknyákat. Utóbbikra elől kötény (»kötő«) jött, olykor »fényes« anyagból. Felső ruhák a köntös, palást, köpönyeg, kabát és a ködmön voltak. Az előbbi karasiából s egyéb szövetből, az utóbbi olykor finom bőrből, díszesen kivarrva s ezüst gombokkal rakva. A szegényebb sorsúak fehér báránnyal, prémezett fehér színű ködmenüket, fehér vagy sárga gombokkal, pikkelyekkel és zsinórokkal díszítették s e részben igen jó ízlést tanúsítottak. Egyébként a ruhák összekapasztására főleg a kapcsok szolgáltak, jobb módúaknál 4—6 »bokor« is volt ilyen ezüstműből. A legelső felső ruha s az egész öltözék legbecsesebb része a már említett mente volt, leginkább fehér, szederjes s fekete színben. Ez örökségképen szállott nemzedékről nemzedékre, apró fémgombjai csak díszítésre szolgáltak. Egy jobb módú gazda menyasszony kelengyéjét így tették jegyzékbe: | 1765. »Félviselt veres rókás mente 1 drb, félviselt bárányprémes zöld mente 1 drb, félviselt zöld bársonyprémes szoknya 1 drb, csömölyét szoknya (majd új) 1 drb, új párnahaj 3 drb, párna, tollastúl 4 drb, derékalj 2 drb, lepedő, új, 2 drb, vásári paplan 1 drb, sütő abrosz, pamukos, új, 1 drb, törülköző kendő, új, 3 drb, ágyfő terítő, csipkés és varrott, új, 1 drb, ócska láda takaró 1 drb, vászonyingváll 2 drb, aranyos kasshorszás bulyavászony ingváll, új, 1 drb, gyócs ingváll, új, 1 drb, sík galantos bulyavászony viseltes ingváll 1 drb, tarka pamuk fére való keszkenő, új, 1 drb, fekete, fére való

¹ A káptalan nyilatkozata 1536. dec. 10-ről, az Orsz. Itrban, Kolozsmonost. It. Comitatus Csanád. No 5.

selyem keszkenő, új, 1 drb, kék (majd új) fére való selyemkeszkenő 1 drb, kék tarka viseltés keszkenő 1 drb, takaródzó ócska szőrponyva 1 drb, pléhes láda 1 drb.¹

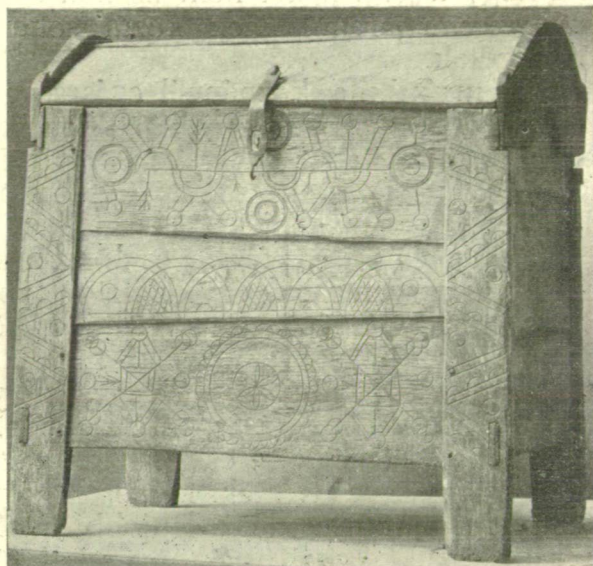
Utcán vagy a házon kívül a tiszta megjelenésre szorosán ügyeltek. A bírák rendeletben is kiadták, hogy a gyermeket nem szabad szennyes, ronda öltözetben járítani. Ezek közül sokan piros csizmát hordtak.

Az ételmezés a köznépnél egészséges, tápláló, de kevésbé változatos volt. Télen kétszer, nyáron háromszor ettek napjában, a pásztorok azonban éjjel is falatoztak szalonnát, vagy piritóst, egyébként egész a múlt század elejéig rendes eledlük csak kenyér, száraz tészta és köles kása volt. A cselédek, napszámosok egy koszon voltak a gazdával s ennek háznépével egy tálból és közösen étkeztek. Főeleség általában a buza, melyet rendszerint parasztléssel, korpával elegy, kenyérnek sítve és tészta alakjában (száraz tészta, tarhonya, olykor — ritka esetekben — csiga, lótos prém, sifli stb.) főzve vagy sítve élvezték. Módosabb emberek fehér kenyeret sütöttek, de a legjobb búzából is sok háznál rosszul készítették a kenyeret. Különösen elterjedt a tarhonya, melyre egész éven át házaknál és a mezőn a köles kásával együtt sűrűn került a sor. Nyáron, rendszeren szombaton, túrós lepényt sütöttek, melyet a cselédekkel és más munkásokkal együtt közösen fogyasztották el. A főzelékek közül legelterjedtebb a köles kása volt, mely sokáig főeledelét képezte a népnek, mit az a körülmény is bizonyít, hogy folyton nagyobb mérvben termelték, amint alább látni fogjuk. Szőnyi Benjámín is írja, hogy a lakosság »sósását« eszik.² | 1753.

¹ V. tjk. II. 405.

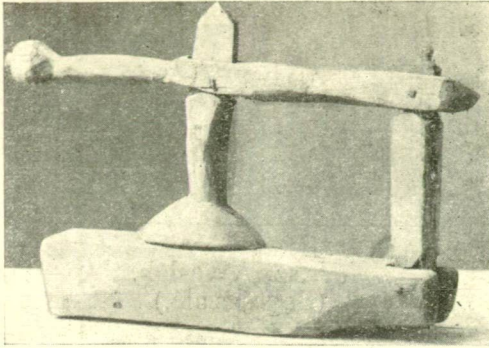
² A Pető zendülésről szóló művében.

Csekély volt a fogyasztás a paszulyból (babból) és borsóból, még csekélyebb a lencséből. Zöldségfélék közül mindenekelőtt a foghagyma szerepelt, kevésbé a vöröshagyma és paprika. Az előbbit sokáig csaknem egyedül termesztették a városi és szállási ker-

59. sz. A hombár.

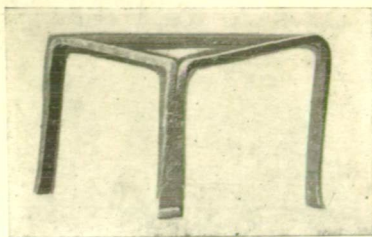
tekben s kenyérrel is ették. Utóbbi hihetőleg a rácok révén nyert nagyobb elterjedést, bár tudjuk, hogy az Ázsia keleti részén élő népek mai napig is élnek azzal s azt a miénkkel majdnem azonos név alatt ismerik. A tököt csak sülve ették. Nyár végén elengedhetetlen volt a dinnye, melynek terméséből a bírák földesuraiknak olykor messzire is küldöztek. Elég sűrűn élvezték az ugorkát is s mindkettőt ecetben télire is elrakták. A télire eltett savanyú káposzta főleg disznóhússal (szárma, vagyis

60. sz. A krumpli törő.

61. sz. Gyertyamártó, butykos, mozsarak.

62. sz. A vasláb.
(Bogrács alá.)

63. sz. Kancsók, butykosok, lisztes vagy vajas edény.

64. sz. Csőrögés tálak és kancsó.

töltött káposzta név alatt) a nép minden rétegében elterjedt s kedvelt eleség volt. Minthogy a gyümölcsfa nevelés pangott, azért a lakosság kevés gyümölcsöt evett s a másunnét szállított hitvány árúkon is annyira kapott, hogy még a vadkörte és a kökény is kelendő volt. Az állatok között legkedveltebb és legbecsesebb eleség volt a sertés,

65. sz. Cíntál és cínkancsó.¹

főleg a téli évszakban: szalonnája pedig az év minden szakában a háznépek, napszámosok és pásztor-emberek pótolhatatlan legbecsesebb eledele, melyet nyersen, vagy sütt'e, vagy ételhez feldolgozva kivált a munka idején rendszeren élveztek. Nyáron a tej, túró, sajt is rendszeres eleségszámba ment, a juhsavót (zsendice) azonban nem sokra nézték. Ősszel és nyáron főleg a juhhús járta. Husvétra, pünkösdre a

¹ A helybeli főgymn. régiségtár tulajdonai.

családok rendszeren bárányt vágtek. A beteg, vagy betegség gyanújába esett jószágot a szegényebbek hamarosan leszúrták és minden tilalom ellenére elég gyakran elfogyasztották, főleg a távoli lege-

66. sz. Fogas, csőregés tálak steff.

vöröshagyma nélkül. Szárnyas állatok csak ünne-
pélyes alkalmakkor kerültek az asztalra majd főve,
majd sülve, leggyakrabban a galambfi. A gazd-
asszonyok a többi baromfit jobb szerették eladni.
Hal sokáig bőségesen volt, de az utóbbi században
mindinkább ritkán került a házakhoz, minthogy

lőkön.¹ A székbeli
hús fogyasztása
általában kevés
volt. 1715-ben a
bírák a mészár-
székek és korcs-
mák összes jöve-
delmét 150 frtra
becsülték. Míg a
városé volt a hús-
mérés, a székbírák
számoltak az el-
mért húsról. Így
1745—1746. táján
mintegy 400 mar-
háról és felényi
juhról, melynek
fontját 2—5 kraj-
cáron adták el.²
Mindenféle húst
legöröme st e b b
paprikásnak, ke-
vés lével, készítet-
tek, vasfazékban,

¹ V. tjk. V. 335. l. (1786-ból.)

² V. lt. Rvi. A. 3. sorsz. 18.

az uradalom a halászatot bérbe adván, idővel igen megszorította, mi miatt a bírák és a közönség gyakorta panaszkodtak. A csík és a rákfogást kevésbé tilalmazták és ellenőrizhették.

Fontosabb családi események, keresztelés, házasság, temetés »alkalmat« adtak a rokonok s barátok megvendéglésére, melyet a céhek is követtek tisztviselők választásánál, remek bírálásnál steff. Ezek a »lakozások« az ételek és italok bősége és sokfélesége tekintetében olykor a rendes mértéken túl is mentek; olykor a plebánusok nem kis botránkozására még pénteken is virradtig tartott a tánc és a zene, sőt a tivornyák néha garázdaságok és verekedések indítására is szolgáltak. Például álljon itt egy lakozás költség jegyzéke, melyet a szabó céh jkönyvébe igtattak be: »Céh mester tételre ebédre való bevásárlások. Váltó pénzben. Két pulyka 5 frt, celler 54 kr, három pár kappan 5 frt, négy kenyér 5 frt 12 kr, négy malac 4 frt 22 kr, két itce tejföl 22 kr, gyökér és tormá 18 kr, egy kövér lúd 3 frt 30 kr, paprika 9 kr, három font riskása 1 frt 12 kr, sáfrán 12 kr, szerecsen dió virág 12 kr, egy butella olaj 50 kr, két font gyertya 1 frt 20 kr, 2 itce ecet 16 kr, két font só 20 kr, egy akó bor 7 frt 30 kr, majoránna 6 kr, egy negyedrészes olajfa hozatással együtt 4 frt, két itce pálinka 1 frt 36 kr, favágónak 18 kr, másfél font szalonna 45 kr, $\frac{1}{4}$ font cukor 18 kr, bors 6 kr, egy akó ser 8 frt 06 kr, tizenhét font marhahús, levesnek 3 frt 36 kr, összesen 55 frt 40 kr.¹ Ez időben pedig országos inség és drágaság uralkodott.

A nép rendes itala víz volt, de a melyet ritkán kapott tiszta jó állapotban. A mezei és szegényebb sorsú emberek általán véve ezen éltek, a pásztorok

¹ A h.m.vásárhelyi szabó céh íratai között.

azonban a gazdák és a hatóságok bosszúságára a közel eső csapszékeket is elég sűrűn látogatták. Minthogy a bor eleitől fogva igen bőven termett¹ s el sem állott,² a pálinkafőzés pedig szürettől februárig szabad volt a lakosságra nézve, ezért igen sok gazdaember elégnak vélte, hogyha a vízben csak megmosdik, egyébként pedig bort és

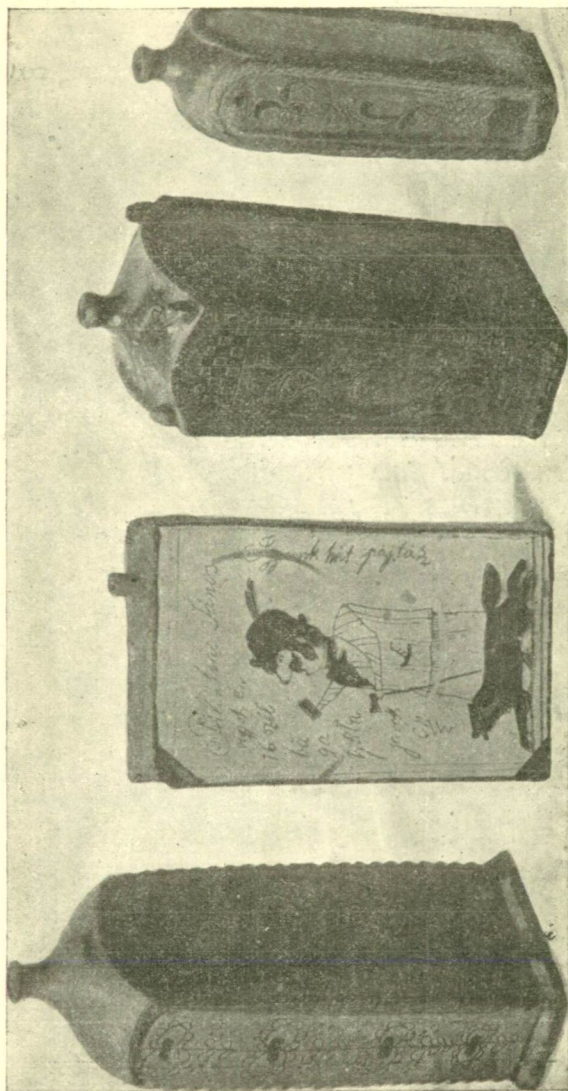

67. sz. Kulacsok, butykosok és kancsó.

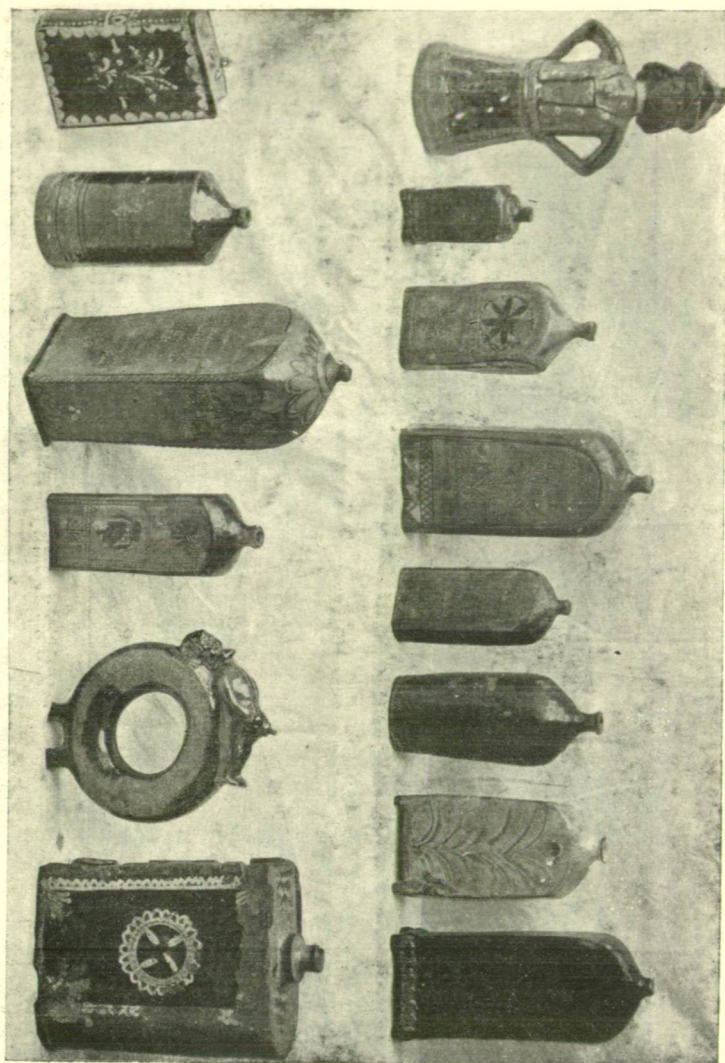
pálinkát ivott, mely utóbbit a törkölyből és seprőből a gazdasszony főzte. A pálinkából reggelenként a napszámosnak is kijárt egy porciós üveggel. Gyermek és nők azonban óvakodtak attól. A nyári külső munkások és részesek sokáig általában

¹ Szikszai Fábriusz a Körös-Maros közét borban »csodálatosan bővelkedőnek« írja. De vita et obitu Gabr. Perenii, Wittebergae, 1568. 3-ik levél.

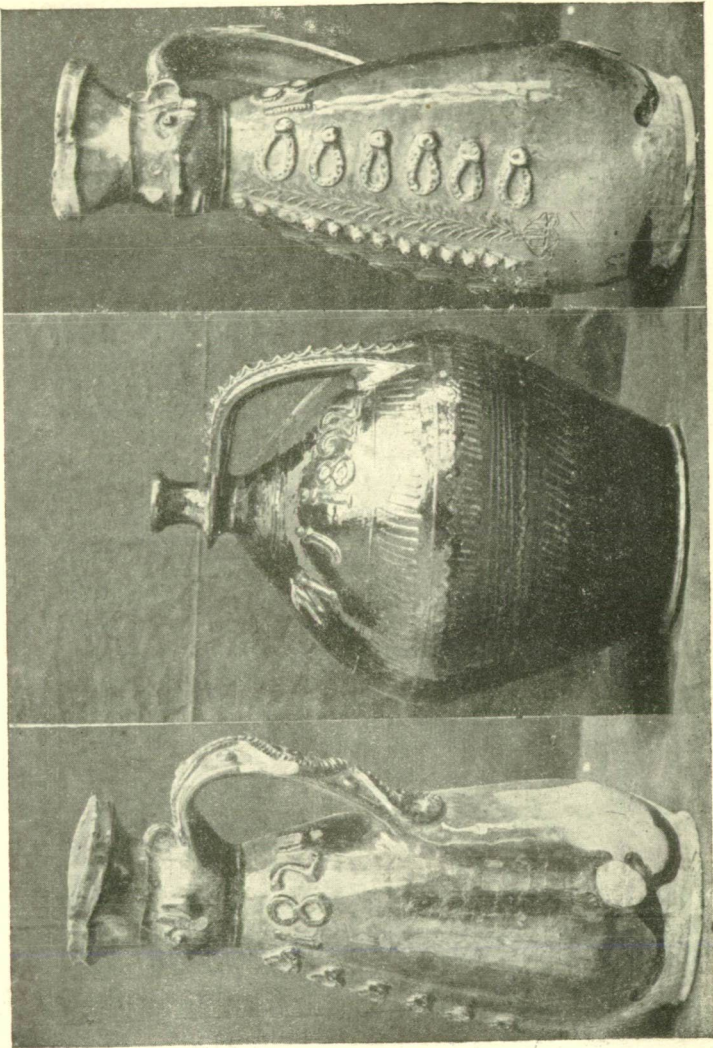
² Vályi (M.orsz. leírása, III. 603.) az itteni borokat »alávalóknak« minősítette, melyeket egy éven túl eltartani nem lehet. Ellenben Bél »azon tájékhöz képest jó«-nak állítja. (Descriptio Com. Csanad. Kézirat.)

68. sz. Butykosok.

69. sz. Butykosok és butelák.

70. sz. Butykos és kancsók.

pálinka nélkül dolgoztak. Habár legtöbb gazda saját termését itta, mindazáltal a korcsmákban is elég nagy volt a fogyasztás: így a borbíró számadása a helybeli csapszékekben május—augusztus hónapok alatt 4179 frt árú bor, 512 frt árú pálinka és 66 frt árú ser fogyasztását tünteti ki. A serfőzés és kimérés a földesúri jogok közé tartozott, utóbbit az uradalom jó darabig idegen vállalkozóknak adta ki haszonbérbe, a XIX. század elején azonban maga építettett itt nagyszerű serházat, melynek készítménye messze földön híres volt. A sör és bor, ivásból a töröknek is, a defter tanúsága szerint, nagy haszna volt mindenféle s attól az igazhitű mozlimek sem tartózkodtak, bár vallásuk erősen tiltotta.

